

SONJA NOVAK LUKANOVIČ
**POMEN IN VLOGA DVOJEZIČNEGA IZOBRAŽEVANJA
 V VEČKULTURNEM OKOLJU**

V prispevku bi želeli predvsem prikazati nekatera pomembna zapažanja, ki se pojavljajo ob obravnavanju pomena vzgoje in izobraževanja za pripadnike manjšin ter opozoriti na občutljivost in krhkost normativne ureditve, ki kljub natančnim in vsesplošnim zagotovitom, pod vplivom različnih družbenih procesov, rezultira drugače kot predvideva družbena volja.

Vzgoja in izobraževanje za pripadnike manjšin, tudi če je še tako optimalno urejena z ustavo in drugimi zakonskimi uredbami, je uspešna in uresničuje cilje le, če je postavljena v okvir tako zasnovane družbe, ki v vseh svojih odtenkih odraža pozitivno politično voljo in družbeno razpoloženje do takega izobraževanja.

O pomenu odnosa celotne družbe do manjšinske problematike piše tudi vodilni strokovnjak na področju dvojezičnega izobraževanja Cummins (Cummins, 1986), ki poudarja, da osnove osebnega in institucionalnega obravnavanja manjšinske problematike izvirajo prav iz odnosa družbe ter, da je pri ugotavljanju uspešnosti dvojezičnega izobraževanja potrebno upoštevati tri nivoje odnosov:

1. odnos večina : manjšina
2. odnos šole do manjšinske problematike
3. odnos učiteljev do manjšinske problematike

Če se povrnemo na naše konkretno področje, pa je pomembno ugotavljati, kako se ustava in zakonska določila uresničujejo v ožjem okolju, kjer manjšina živi. Odloki in statuti občin na tem področju morajo podrobneje opredeljevati ne samo dvojezično izobraževanje, ampak tudi vsa ostala področja, ki vplivajo na enakopraven položaj manjšine in s tem na uspešnost dvojezičnega izobraževanja.

Največkrat analiziramo in poudarjamo pomen ustave, zakonov, aktov in pri tem zanemarjamo dejstvo, da ni dovolj samo deklarativna enakopravnost, ampak je za dejansko enakopravnost neke manjšinske skupnosti in pa za odnos večine do manjšine pomembna tudi konkretna pomoč širše družbene skupnosti.

Konkretna pomoč pa pomeni financiranje tistih dejavnosti (šolstvo, kultura, založniška in informativna dejavnost, dvojezično poslovanje), ki pripadnikom manjšine omogočajo vsestranski razvoj in pa vključevanje v vse oblike družbenega življenja.

Dvojezična vzgoja in izobraževanje ni sama sebi namen, ampak uresničevanje njenih smotrov vpliva na nek način tudi na vse ostale dejavnosti družbenega življenja, prav tako kakor družbeno življenje na nek način vpliva na uresničevanje smotrov dvojezične šole.

Cilje, ki jih naše dvojezično izobraževanje reflektira lahko strnemo v :

- cilj, ki vodi v dvojezičnost oz. dvokulturnost posameznika;
- cilj, ki vodi v ustvarjanje sožitja med različnimi narodnostnimi skupnostmi;

Uspešnost enega in drugega cilja je v soodvisnosti, kajti že samo vedenje o drugi kulturi, znanje drugega jezika predstavlja osnovo za ustvarjanje sožitja, na drugi strani pa sožitje ustvarja pogoje in motivira posameznika, da osvaja drugi jezik in se zanima za drugo kulturo.

Uspešnost je seveda lahko definirana na osnovi različnih aspektov, zgoraj smo omenili dva. Omenjena cilja soustvarjata uspešnost in predstavljata osnovo za razvijanje individualne in družbene dvojezičnosti. Nekoliko podrobneje se bomo zaustavili le ob enem kazalcu uspešnosti dvojezičnega izobraževanja in sicer tistem, ki se nanaša na nadaljevanje z učenjem jezika manjšinske populacije, v našem primeru madžarskega jezika.

Uspešno nadaljevanje učenja madžarskega jezika v nadaljevanju šolanja, to je po končani dvojezični osnovni šoli, pa pomeni, da obstaja **kontinuiteta** dvojezičnega izobraževanja.

Kontinuiteta dvojezičnega izobraževanja pa daje osnovo za razvijanje dvojezičnosti na individualni in družbeni ravni. Prav pri tej trditvi pa bi želeli opozoriti, da sedanja ustavna in zakonska ureditev zagotavlja kontinuiteto dvojezičnega izobraževanja, ki pa se v praksi ne uresničuje vedno tako kot bi to zakonodaja želela.

Učenci, ki na narodnostno mešanem okolju končajo dvojezično osnovno šolo, se zaradi različnih vzrokov - želja po pridobitvi poklica, osebni vzroki.....- mnogokrat odločijo nadaljevati šolanje izven narodnostno mešanega območja.

Popolno iluzorno bi bilo pričakovati in tudi zahtevati, da bi tako majhno območje, kot je narodostno mešano območje zagotavljajo vse smeri in tipe dvojezičnega srednjega šolanja in zato je tudi razumljivo, da se velik delež učencev vpiše na srednje šole izven narodnostnega mešanega območja. S tem pa se vloga in pomen madžarskega jezika za učenca spremeni. Odločitev ali bo nadaljeval z učenjem madžarskega jezika, pa naj je to njegov materin ali pa drugi jezik, postane njegova subjektivna odločitev, na katero pa vpliva ne samo narodna pripadnost posameznika, ampak tudi odnos mikro in makro okolja do manjšinskega jezika. Spodbude, ki vplivajo na posameznika lahko izhajajo iz narodne pripadnosti posameznika, njegove identitete, lahko so družbeno - ekonomske narave ali pa so spodbude, ki vsebujejo željo po kopičenju znanja.

Rezultati študije (Novak Lukanovič, 1990), ki obravnava generacijo učencev, ki je končala dvojezično osnovno šolo Drago Lugarič v Lendavi v šolskem letu 1981/82 kažejo, da se le malo učencev odloča za kontinuiteto učenja madžarskega jezika. Tiste, ki pa se za to odločijo, vodijo k tej odločitvi motivi narodne pripadnosti. Zanimljivo majhen in tudi nesignifikanten procent učencev se je po

rezultatih naše študije odločil za učenje madžarskega jezika, ker jim to pomaga pri vsakdanji komunikaciji in na delovnem mestu.

Med vzroke, zakaj se niso odločili, pa učenci navajajo tudi nekvalitetne in nezanimive ure madžarskega jezika, neustrezno organizacijo in nepotrebo po uporabi madžarskega jezika, kajti vse komunikacije lahko potekajo v slovenskem jeziku.

Rezultate študije sigurno ne moremo posplošiti, toda predstavljajo izsek nekega vzorca populacije in nam lahko služijo tudi kot pokazatelji dejstev, sprememb v nekem okolju. Prav tako pa nas lahko tudi opozarjajo na dejstvo, da družbene norme niso samo zapisani členi ustave in zakoni, ampak, da je za uspešno uresničevanje le teh potrebna ustrezna družbena in politična volja večine in tudi manjšine, ki pa jo predstavlja integracija številnih faktorjev - družbenih, psiholoških, ekonomskih....

REFERENCE

Cummins, J (1986) Empowering minority students: a framework for intervention. Harvard Educational Review, vol. 56, No. 1, p 18-36

Novak Lukanovič, S, (1990) Dvojezična vzgoja in izobraževanje - kam in kako potem ? - generacija učencev 1981/82, Ljubljana, INV